

УДК 94(94)"1914/1919":061.75

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2021-13-10>

Зернецька О.В., Мирончук О.А.

<https://orcid.org/0000-0002-6686-6267>

<https://orcid.org/0000-0003-0061-3563>

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ПРАКТИКИ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ КОМЕМОРАЦІЇ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В АВСТРАЛІЇ (ЧАСТИНА 2)

Дослідницька увага авторів зосереджена на специфіці австралійських меморіальних практик, присвячених Першій світовій війні. Обґрунтовано положення про те, що в австралійському контексті меморіали та військові пам'ятники сформували особливу післявоєнну і пост-травматичну частину візуальної пам'яті про перший австралійський глобальний військовий конфлікт.

З'ясовуються особливості австралійської меморіальної концепції, відзначається соціальна функція пам'ятників та їх важлива роль у психологічному подоланні пережитих травм і гірких втрат. Аналізуються різнопланові аспекти візуалізації монументальної пам'яті про Першу світову війну в Австралії. Доведено, що пам'ятники і меморіали є важливою частиною візуальної історичної спадщини Австралії.

Зроблено висновок про те, що у кожному австралійському штаті розроблена власна концепція меморіальної пам'яті, втілена у різноманітних за типом та характером монументах. Детально проаналізовано основні з них: Храм пам'яті в Мельбурні (1928-1934); Австралійський військовий меморіал в Канберрі (1941); Кенотаф (1927-1929) та Меморіал АНЗАК в Сіднеї (1934); Меморіал Пустельного кінного корпусу у Західній Австралії (1932); пам'ятні меморіали штату Вікторія: Алея честі та Арка перемоги в Баллараті (1917-1919), Меморіал колишнім австралійським військовополоненим (2004), найдовший загальнонаціональний меморіал пам'яті – Велика океанська дорога (1919-1932); військовий меморіал Хобарта в австралійському штаті Тасманія (1925), а також Меморіал в честь франко-австралійської військової співпраці під час Першої світової війни у Віллер-Бретонне у Франції (1938).

Автори демонструють нерозривний зв'язок комеморативних практик Австралії з політикою національної ідентичності, досліджують тенденції започаткування та розвитку меморіальних практик. Відзначено, що переважна більшість меморіальних пам'яток має в своїй основі чітко виражену функцію місця пам'яті, місця скорботи і шанування. З'ясовано, що репрезентація меморіальної політики пам'яті Австралії в перші повоєнні роки реалізовувалася спочатку на локальному рівні і частково перебувала під впливом британських меморіальних практик, трансформуючись з часом у загальнонаціональний культурний ресурс.

Ключові слова: історична пам'ять, монументи, Перша світова війна, Австралія, комеморативні практики.

Кенотаф на Мартін-Плейс

Через затримку спорудження Меморіалу АНЗАК у Гайд-парку Сіднея та у зв'язку із зростаючими потребами людей у зосередженні та концентрації пам'яті

та місяця скорботи за жертвами Великої війни, було прийнято рішення про спорудження пам'ятного меморіалу в іншому районі Сіднея – Мартін-Плейс.

У листопаді 1924 р. «Sunday Times» опублікувала ініціативу голови Австралійської ліги колишніх військовослужбовців, що повернулися з війни, Фреда Девісона про необхідність будівництва меморіалу саме в цьому місці, оскільки там було проведено багато закликів до мобілізації, мітингів на підтримку солдат під час війни, а також чимало пам'ятних подій вже в післявоєнний час. Власник «Sunday Times» Х'ю Макінтош переконав у 1925 р. щойно призначеного прем'єра Нового Південного Уельсу Джека Ланга у необхідності виділення 10 тис. фунтів для зведення кенотафа [1].

Перші пам'ятники, споруджені після війни, були результатом зусиль локальних місцевих спільнот. Більшість з них були побудовані на кошти самих місцевих спільнот, що свідчить про їх активну участь і чи не провідну роль в процесі меморізації в післявоєнні роки, в період поневірянь і економічних труднощів. Місцеві установи (підприємства, заклади вищої освіти, громада) підтримували їх фінансово і організаційно.

Тому для уряду штату було нетипово фінансувати меморіал війни. Однак Дж. Ланг свого часу активно виступав проти обов'язкового призову в армію та був причетний до антиімперіалістичних рухів. Турбота про свій новий імідж та позиціонування уряду як «друга солдата», а також зростаючі наполягання ветеранських організацій були головними причинами позитивного рішення про виділення коштів [2, р. 298-299]. Для спорудження кенотафу був створений меморіальний комітет з представників уряду штату, міської ради та ветеранських організацій.

На відміну від більшості інших австралійських пам'ятних символів війни, кенотаф на Мартін-Плейс не називає конкретних осіб, а натомість оплакує і вшановує пам'ять усіх жертв війни. Це робить його і представницьким, і рідкісним як меморіал війни.

Символічне значення місця і незмінне втілення ідеї історичної пам'яті супроводжувалися розумінням того, що, незалежно від анонімної ідентичності монумент такого типу уособлює «етнокультурну ідентичність» національної спільноти [3, р. 19].

В основу його концепції покладений новий тип меморіалу, що був розроблений в 1919 р. британським архітектором Едвіном Лаченсом для лондонського Уайтхолла у вигляді кам'яного обеліска, що піднімався вгору серією уступів до порожньої труни (кенотафу) на вершині. Архітектурну частину пам'ятника становить скромний з сірого граніту п'єдестал у вигляді надгробної стели.

Запланований конкурс на кращий проект кенотафа не відбувся, тому що прем'єр Дж. Ланг натомість безпосередньо звернувся до британського скульптора сера Бертрама Макеннала та доручив йому взятися за роботу. На той час Б. Макеннал був знаним та авторитетним скульптором: він спроектував

гробницю Едварда VII у Віндзорі, медалі Олімпійських ігор 1908 р., а також скульптури кардинала Патріка Морана та архієпископа Майкла Келлі для собору Св. Марії у Сідней [4]. 9 березня 1926 р. з Б. Макенналом був підписаний контракт [5, р. 102].

Для кенотафа Б. Макеннал розробив «кремезну прямокутну форму, яку охороняють солдат і матрос» [2, р. 300]. Це була скромніша версія скульптури, яку він створив для кенотафа в Брісбені, що так і не був побудований. Ідея скульптора спричинила певну полеміку в суспільстві, багатьом вона не сподобалась. Так, критик журналу «Building» Джордж Тейлор стверджував, що це «лише надгробна плита, куди люди можуть лише покладати вінки». Художниця Маргарет Престон, одна з провідних австралійських модерністів початку XX ст., захоплювалася «суворою простотою» кам'яної плити, але натомість заперечувала реалізм скульптурного зображення військовослужбовців. Ймовірно, на остаточний варіант Б. Макеннала вплинула скульптура Чарльза Джаггера, розроблена ним для Королівського артилерійського меморіалу в Лондоні, чия фігура також була реалістичною, а не стилізованою [2, р. 300-301].

Конструкції фігур військових також критикували за те, що вони були надто «спокійними», не передавали стану жалоби. На ці закиди Б. Макеннал відповів: «Меморіал не гробниця. Цифри не сумують. Охороняють вівтар пам'яті» [5, р. 102]. За словами К. Інгліса, «можливо, саме пустота кенотафа Макеннала... дозволила стільком людям протягом багатьох років відчувати себе втішеними в ній» [2, р. 300].

У березні 1927 р. Б. Макеннал організував для Дж. Лонга і відомого австралійського інженера Джона Бредфілда, який входив до складу меморіального комітету, попередній огляд гранітного постаменту. Основний блок сірого граніту, що був в результаті відібраний із 23 запропонованих кам'яних глин, походив з кар'єру Моруя – міста, розташованого на крайньому південному узбережжі Нового Південного Уельсу, відомого своїм гранітним кар'єром, камінь якого використовувався для будівництва головних австралійських пам'яток. Роботи з будівництва розпочалися 8 серпня 1927 р., спорудженням займалась архітектурна фірма Dorman Long & Co.

Кенотаф на Мартін-Плейс – це стриманий меморіал, який має форму монолітного кам'яного блоку що підноситься над ступінчастою основою, увінчаний в основі бронзовим вінком. По обох боках монумента встановлені бронзові скульптури солдата і матроса в натуральну величину, що охороняють кенотаф.

Вони були змодельовані на двох реальних військовослужбовцях, які повернулися з війни. Прототипом солдата був рядовий піхотинець Вільям Дарбі, який служив у Галліполі, а матроса – сигнальник Королівського австралійського військово-морського флоту Джон Варко [2, р. 301]. Обоє зображені доволі реалістично – у військовій формі, зі спорядженням та зброєю.

Вони стоять у невимушеній позі, охороняючи кенотаф. На голову фронтовика одягнута пласка англійська каска. Його куртка з великими накладними кишенями перетягнена ремнями. На ногах солдата черевики і обмотки. До правої ноги він приставив рушницю з відімкнутим багнетом. Перерахування деталей амуніції як би покликане підтвердити справжній тягар війни.

На південній стороні кенотафа висічені слова «Нашим славним полеглим» («To our glorious dead»), за аналогом напису на лондонському кенотафі в Уайтхоллі «славні загиблі». На північній – «Щоб ми не забули» («Lest we forget»). На офіційній церемонії відкриття меморіалу 21 лютого 1929 р. був присутній прем'єр-міністр Нового Південного Уельсу Томас Бавін та Джон Монаш, який виступив із палкою промовою [6, р. 12; 16].

Кенотаф на Мартін-Плейс – це один з найдавніших пам'ятників Першої світової війни в центральній частині Сіднея. В 2009 р. він був внесений до Реєстру національної культурної спадщини Нового Південного Уельсу [1]. Він має державне, історичне, архітектурне та соціальне значення як потужний координаційний центр пам'ятних заходів в Новому Південному Уельсі, пов'язаних з усіма війнами та конфліктами.

Із спорудженням монументу пов'язано започаткування «Служби світанку» у Новому Південному Уельсі. На світанку, в день АНЗАК 25 квітня 1927 р., п'ятеро колишніх військовослужбовців зустріли літню жінку, яка поклала вінок до ще недобудованого кенотафа. Вражені урочистістю цього моменту, вони переконали секретаря Австралійського легіону провести офіційну світанкову службу в Сіднейському кенотафі 25 квітня 1928 р.

Тоді цій події не надавали особливого розголосу, оскільки вона планувалась як можливість покласти вінки і згадати анзаків в тиші о 4:30 ранку, коли почалася висадка в Галліполі. В перший рік до ритуалу долучилися лише 150 осіб. В 1930 р. ця подія зібрала 2 тис. осіб, які слухали звук горніста. Наступного року присутність губернатора зробила службу світанку ще більш офіційною [1].

Кенотаф став не лише центром австралійського трауру та пам'яті, але й меморіалом символічної пам'яті для представників інших держав. Наприклад, 4 липня 1942 р. американські військові, що дислокувалися в Австралії, поклали вінки до Кенотафа в День незалежності США, вшановуючи американських солдатів, які загинули при обороні Філіппін.

Пропозиція додати до меморіалу скульптури льотчика та медсестри в 1962 р. не увінчалася успіхом. Переважна більшість людей, навіть колишніх військових, наполягали, що кенотаф є значно потужнішим в емоційному плані як простий символ для всіх, а не як натуралістичне уявлення кожного, хто служив [2, р. 390].

Представники пацифістських та феміністичних організацій, що виступали проти окремих аспектів легенди про АНЗАК, починаючи з 1970-х рр. обрали Кенотаф на Мартін-Плейс місцем своїх акцій протесту [2, р. 466].

Показовим елементом австралійської меморіальної символіки пам'яті є монументи не офіційно визнаним національним героям, а «рядовим» Великої війни. Одним із них є двадцятиррхрччний Джон «Джек» Сїмпсон Кїркпатрік. 23 серпня 1914 р. в Перті під прїзвищем матерї він записався добровольцем як Джон Сїмпсон і був зарахований санїтаром-носїєм польової медичної служби [7].

25 квітня 1915 р. разом з іншими він висадився в Галліполї, де займався винесенням поранених з лїнії фронту на берегову лїнію для подальшої евакуації. У перші години битви, виносячи на плечах пораненого, він зустрїв на березї заблукалого віслюка, якого назвав Даффі, і швидко долучив його до транспортування постраждалих. З того часу вони продовжували робити свою роботу разом. Джон, насвистуючи і наспївуючи пісні, разом з своїм помічником дбав про поранених, немов не помічаючи шалених куль. Дж. Сїмпсон та його віслюк стали не тільки невід'ємною частиною подїїв в Галліполї, а й одним із символів духу АНЗАК.

Побутує думка, що за двадцять чотири дні під шквальним вогнем противника він вивїз з поля битви понад триста осіб [7]. 19 травня 1915 р. австралїйський санїтар загинув від кулеметної черги в спину в момент евакуації чергового пораненого і був похований на пляжі Hell Spit. Даффі був евакуйований з Галліполї в складї новозеландських вїйськ, але пропав на зворотному шляху додому на одному з грецьких островів [8]. Хоробрїсть і безстрашність Дж. Сїмпсона відзначав свого часу Джон Монаш [7].

Історія Дж. Сїмпсона стала широко відомою у 1916 р. після виходу в світ книги Ернеста Булі «Славні справи австралїйців у Великій вїйні». В основу книги лягли розповідї десятків австралїйських фронтовиків, які після поранень лікувались у лондонських шпиталях. Ймовїрно, що Е. Буллі дещо модифїкував ці свїдчення, які, за його словами, «викладенї зі скромністю, яку я не прагнув відтворити» [9].

Для більшого ефекту вїйськової пропаганди частина цих історїй, зокрема про порятунок Дж. Сїмпсоном трьохсот чоловік, були явною вигадкою. Насправдї, транспортування такої кількості людей за три тижні була практично неможливою, враховуючи час, необхідний для перенесення кожного пораненого [10].

«Славні справи» Е. Буллі, які були визнані як «перша книга про АНЗАК», тричі перевидавались протягом року та були опубліковані у розширеному виданні через кілька тижнів після евакуації з Галліполї. Впливовий тогочасний сїднейський часопис «The Bulletin» оцінив книгу як «звіт про доблесну пригоду, здїйснену солдатом нового типу» [11]. Проте всі історїї, описані в книзі, сприймалися багатьма на віру, включно з авторами наступних книг про Дж. Сїмпсона. Деякі сучасні критики, коментуючи хоробрїсть і самовїдданість Дж. Сїмпсона в Галліполї, вказують на те, що віслюк звільняв його від важкої, виснажливої і небезпечної роботи [12].

Попри це в австралійському суспільстві було зроблено декілька безуспішних спроб представити Дж. Сімпсона до нагородження Хрестом Вікторії. Громадська кампанія 1965 р., наприклад, увінчалася випуском пам'ятної медалі АНЗАК зі стилізованим зображенням санітара, що везе на вісліюку пораненого. Медаль вперше була випущена в 1967 р. і вручалася всім учасникам Галліполійської кампанії або членам їх сімей [13]. Одну з таких медалей генерал-губернатор Австралії вручив сестрі Дж. Сімпсона. У 1995 р., до 80-річчя битви, австралійський монетний двір випустив 5-доларову ювілейну монету аналогічного дизайну. Образ санітара неодноразово експлуатувався на австралійських поштових марках; він присутній як елемент оформлення на 100-доларовій купюрі, зліва від портрета генерала Дж. Монаша. У 2015 р., до 100-річчя Галліполійської битви, австралійський монетний двір випустив 1-доларову ювілейну монету із зображенням санітара та вісліюка [14].

Серед австралійських дослідників побутує усталена думка про те, що рапорти про нагородження Дж. Сімпсона неодноразово подавалися, але отримували відмову як такі, що були неправильно оформлені, і тому загубилися в нетрях військового бюрократичного апарату. Водночас, ніяких документальних свідчень такого роду тверджень не існує. Підґрунтям для цих припущень послужив запис в щоденнику його командира, де той висловлює надію, що за свої заслуги Дж. Сімпсон, ймовірно, буде удостоєний медалі «За доблесну поведінку» або ж Хреста Вікторії. Проте, сам офіцер ніяких офіційних рекомендацій з цього приводу ніколи не подавав. Нині єдиним документально оформленим свідченням про Дж. Сімпсона є згадка його прізвища в наказі від 28 травня 1915 р. поряд з іншими санітарами, які виконували ті ж функції в Галліполі [13].

Поодинокі дебати про можливість ретроспективного нагородження Дж. Сімпсона цією відзнакою мали місце після 1991 р., коли була заснована австралійська версія Хреста Вікторії та періодично під час політичних передвиборчих кампаній. Однак на даний момент австралійський Хрест Вікторії ретроспективно ще не вручався [15].

В 1987 р. на території Австралійського військового меморіалу у Канберрі на честь сарітара і його помічника була встановлена скульптура «Сімпсон і його вісліюк». Пам'ять про санітара увічнюють також пам'ятники в його рідному місті Саут-Шилдс та у Мельбурні.

Меморіал Пустельного кінного корпусу

У Західній Австралії біля вершини гори Кларенс в містечку Олбані стоїть Меморіал Пустельного кінного корпусу – 9-метрова бронзова статуя австралійського солдата, який допомагає новозеландському вершнику, кінь якого поранений.

Ідею про встановлення у Порт-Саїді (Єгипет) меморіалу на честь австралійських та новозеландських солдатів, які загинули в ході Синайської та Палестинської кампанії висунув у 1916 р. бригадний генерал Дж. Р. Ройстон,

командир 3-ї австралійської легкої кінної бригади. Меморіал був споруджений в 1932 р. в пам'ять про військовослужбовців австралійської легкої кінної бригади, новозеландської пустельної кінної бригади та Імперського верблюжого корпусу (всі частини Пустельного кінного корпусу), які загинули в Єгипті, Палестині та Сирії у 1916-1918 рр. Спорудження меморіалу фінансувалось урядом Австралії та Нової Зеландії, а також ветеранами кінного корпусу.

В 1956 р. в ході антибританських заворушень під час Суецької кризи меморіал був пошкоджений. У 1959 р. тодішня Об'єднана Арабська Республіка погодилась передати меморіал в Австралію, і в 1960 р. він прибув до Олбані в Західну Австралію. Саме з Олбані кавалерійські частини першого загону Австралійських імперських та Новозеландських експедиційних сил (згодом АНЗАК) в колоні кораблів у листопаді 1914 р. вирушили на фронт. Копія скульптури була встановлена на оригінальну основу пам'ятника, а у 1964 р. зведена на горі Кларенс [16]. Ще одна копія була встановлена на бульварі АНЗАК в Канберрі.

Меморіали в Баллараті

Чимало пам'ятних меморіалів знаходяться в австралійському місті Балларат у штаті Вікторія. У травні 1917 р. молоді дівчата швейної фабрики E. Lucas & Co вирішили закласти в Баллараті свій проспект туги – Алею честі – висадити сотні дерев в пам'ять про юнаків, які пішли і не повернулись. Її закладка розпочалася 3 червня 1917 р., коли було висаджено першу тисячу дерев, а остаточне формування алеї закінчилося 3 червня 1919 р. [17]. Загалом було висаджено одинадцять видів дерев загальною кількістю 3771. Вартість дерев становила 2 тис. фунтів стерлінгів, які зібрали працівниці фабрики, де на той час працювало понад 500 молодих дівчат.

Нині Алея честі простягається на 22 кілометри і є найдовшою алеєю честі в Австралії і, ймовірно, в світі. Біля кожного дерева встановлена табличка з іменем солдата, льотчика, моряка або медсестри. 550 дерев належать тим, хто не повернувся до дому. Загалом по всій Австралії розкидано 547 проспектів честі, близько половини з яких – у штаті Вікторія.

Територія Австралії, яка знаходилась на відстані 20 тис. кілометрів від театру воєнних дій, була фактично неушкодженою. Натомість вона та її нація була зламана зсередини [18]. Тож символізм алеї честі полягає у тому, щоб склеїти «зламану націю».

Справа у Баллараті не закінчилася посадкою дерев. У вересні 1918 р., коли війна близилась до завершення, дівчата вирішили, що їхньому грандіозному проспекту потрібен парадний вхід – Арка перемоги. Для збору коштів на спорудження арки дівчата зорганізували футбольну команду Lucas Girls і провели товариський матч з футболу зі своїми колегами з Мельбурнської фабрики з пошиття військової форми.

Цей футбольний матч, який став першою жіночою грою з австралійського футболу у штаті Вікторія і який виграла команда Lucas Girls, зібрав 7 тис. глядачів і приніс 330 фунтів стерлінгів. Виручені від поєдинку кошти пішли на будівництво монументальної арки перемоги. Загалом для будівництва Арки перемоги дівчатами було зібрано 2600 фунтів стерлінгів.

Переможцем конкурсу на кращий проект Арки перемоги став місцевий архітектор Х. Сміт, однак компанія Lucas Girls, яка фінансувала спорудження монументу, відхилила цей проект і обрала архітектурне рішення двох молодих студентів архітектурного факультету Мельбурнського університету Д. Уайта та Р. Елліса [17].

Арку перемоги в Баллараті відкрив принц Уельський в червні 1920 р., щоб відзначити тих, хто служив у Першій світовій війні [19]. В 1954 р. та 1987 р. до арки були долучені меморіальні дошки, щоб вшанувати пам'ять тих, хто служив у Другій світовій війні та у конфліктах у Кореї, Борнео, Малайзії та В'єтнамі [17].

В Баллараті розташований також Меморіал колишнім австралійським військовополоненим, присвячений більш ніж 35 тис. австралійських військовослужбовців, що потрапили в полон в період від бурських до корейської воєн [20].

Ідея зведення меморіалу з'явилася в 1996 р., а урочиста церемонія відкриття меморіалу відбулася 6 лютого 2004 р. в присутні понад 11 тис. осіб. Шість років пішло на складання списку австралійських військовополонених. Архітектурний проект пам'ятника був створений відомим скульптором Пітером Блізардом. На його проектування та спорудження затрачено близько 1,8 млн. дол. У 2008 р. меморіалу було присвоєно статус «Пам'ятка національного значення», у 2010 р. він був включений до реєстру культурної спадщини Балларата [20].

Меморіал довжиною 130 метрів (430 футів), починається з викладеної бруківкою доріжки з світло-сірого базальту, що нагадує залізничні шпали як символ відстаней, що їх долали австралійці, котрі йшли на війну, а також в знак визнання важливості залізниць в історії військовополонених. Багато в чому, уособленням випробувань австралійців в полоні є страждання в'язнів на будівництві залізниць за наказом японського командування в роки Другої світової війни.

Паралельно доріжці, з південного боку розташована довга скошена стіна з чорного граніту, на якій в алфавітному порядку висічені імена всіх відомих австралійських військовополонених, чоловіків, і жінок, без згадки рангів, так як за висловом творців монумента, «страждання і відчай ще ні разу не визнали статус жодної людини».

В середині шляху стіна переривається на невелику водойму, в якій стоїть низка кам'яних обелісків з назвами тих країн, де австралійці перебували в полоні. Обеліски знаходяться поза досяжністю, символізуючи, що всі тюремні табори були за кордоном, далеко від дому, сім'ї, друзів та близьких. Шостий

обеліск з семи не стоїть, а лежить на землі, в знак поваги до тих, хто помер у полоні.

Перед обелісками – висока стела з необробленого каменю з написом «Меморіал колишнім австралійським військовополоненим». Гранітна стіна веде до великого каменя, що символізує кенотаф з написом «Щоб ми не забули». З-під каменя витікає струмок, який рухається вниз по стіні до вузького водотоку перед першою групою імен та впадає у водойму, а потім продовжує текти повз другу групу імен, після чого він зникає під дорогою, повертаючись до свого витоків [20].

Військовий меморіал Хобарта

Головним і найбільшим військовим монументом австралійського штату Тасманія є Хобартський кенотаф, розташований в столиці штату і відомий також як Військовий меморіал Хобарта. Саме тут в національний День пам'яті та вшанування ветеранів усіх воєн і конфліктів, в яких брала участь Австралія, проходять основні урочистості та маршові процесії. В цей день на світанку самотній трубач завжди грає «last post» – повірку перед вечірньою зорею.

Спочатку обеліск споруджувався в пам'ять про солдатів Тасманії, які загинули під час Першої світової війни, але нині він увічнює пам'ять жертв усіх військових конфліктів, в яких брали участь тасманійські військовослужбовці.

У 1925 р. під час спорудження меморіалу в його основу був поміщений цинковий контейнер з іменами 522 місцевих солдатів, які загинули під час Першої світової. На кенотафі викарбуваний напис: «Щоб не забули», а нижче дата «1914-1919». Ця, на перший погляд, аномалія не була чимось незвичайним. Попри те, що Перша світова війна закінчилася в 1918 р., в пам'ять про Версальський мирний договір, підписаний 28 червня 1919 р., та про період активної служби, а не фактичного припинення військових дій в листопаді 1918 р., було вирішено зафіксувати саме цю дату. Після Другої світової війни була додана дата «1939-1945» [21].

Меморіал був відкритий 13 грудня 1925 р. і замінив початкову дерев'яну споруду. Кенотаф був спроектований місцевою архітектурною фірмою Hutchinson and Walker, яка виграла конкурс у 1923 р. Кенотаф висотою 23,3 метра виконаний в стилі ар-деко, що відтворює традиційний єгипетський обеліск. Він стоїть на ступінчастому постаменті площею близько 8 метрів з блакитного піщанику, а сам обеліск зроблений з відшарованого неполірованого світло-сірого граніту. Стовбур обеліска має конічну форму і скошені краї. Кришка ступінчаста, а вершина закінчується неглибоким пірамідальним ковпачком. Біля вершини на кожній із сторін кенотафа вирізані отвори у вигляді хрестів з червоного скла, які підсвічуються [21]. Очевидно, що хрест в цьому випадку є одним із набору символів і має подвійне значення: як розп'яття і символ самопожертви, з одного боку, а з іншого – як знак військової доблесті.

Біля нижньої частини гостроверхого стовбура обеліска на північно-західній стороні лежить бронзовий лавровий вінок. На кожній з чотирьох граней основи обеліска знаходяться виконані з бронзи символи австралійських родів військ та підрозділів [21]. З кенотафа відкривається чудовий вид на місто, гору Веллінгтон і гирло річки Дервент.

У квітні 1988 р. кенотаф відвідала королева Великої Британії Єлизавета II і була присутня на церемонії АНЗАК в ході двохсотлітнього королівського туру.

Меморіали за межами Австралії

Чимало меморіалів в пам'ять про жертв Першої світової війни споруджено за межами Австралії – безпосередньо на полях битв Великої війни. Серед таких монументів, які віддають належне хоробрості АНЗАК, помітне місце займає Ансамбль в честь франко-австралійської військової співпраці під час Першої світової війни у Віллер-Бретонне у Франції.

Це невелике французьке містечко було місцем двох запеклих боїв між німецькими і союзними військами. Тут вперше в історії військових дій були застосовані танки. Битва у 1918 р. закінчилася перемогою німців, які захопили Віллер-Бретонне і взяли в полон великий контингент військ союзників, насамперед австралійських солдатів. Крім того, більше тисячі австралійців загинули під час бою, і в їх пам'ять в Віллер-Бретонне відкритий Австралійський військовий меморіал [22].

У міжвоєнні роки місто Мельбурн та штат Вікторія виступили спонсорами спорудження у Віллер-Бретонне Австралійського національного меморіалу – головного меморіалу австралійським військовим, які загинули на Західному фронті під час Першої світової війни. У меморіалі перераховані імена 10 773 солдатів Австралійських імперських сил, могили яких невідомі і які загинули в проміжку між 1916 р., коли австралійські війська прибули до Франції та Бельгії, та часом закінчення війни. Місце було обрано для відзначення ролі австралійських солдатів у другій битві за Віллер-Бретонне (24-27 квітня 1918 р.).

Меморіал спроектований Е. Лаченсом і складається з вежі в межах військового кладовища Віллер-Бретонне, до якого також входить хрест жертвоприношення. Меморіал виконаний з австралійського каменю. Вежа оточена стінами та панелями, на яких вказані імена загиблих та зниклих безвісти. Основний напис – французькою та англійською мовами по обидва боки від входу до вежі. Меморіал та кладовище підтримує Комісія Співдружності з воєнних захоронень.

На офіційній церемонії відкриття меморіалу 22 липня 1938 р. були присутні король Георг VI з дружиною, президент Франції Альберт Лебрун та австралійський віце-прем'єр Ерл Пейдж. Цей меморіал був останнім з найвидатніших пам'ятників зниклим без вісти за часів Першої світової війни з усіх коли-небудь побудованих [22].

Пам'ять про полеглих на Галліполі австралійців бережуть у Туреччині. На місці висадки споруджено меморіал, де щорічно проходить урочиста церемонія святкування дня АНЗАК і лунає світанковий марш.

Однією з найзапекліших битв, що доводилося вести австралійцям з початку війни була битва біля Самотньої сосни (також відома як битва при Канли Сирте, або ж Lone Pine) – бій між силами австралійського експедиційного корпусу і армією Османської імперії під час Галліполійської кампанії, що відбулася 6-10 серпня 1915 р. Територія, захоплена під час битви, становила всього близько 150 метрів в довжину і 300 метрів завширшки. Вище командування вважало, що австралійцями було досягнуто тактичного успіху. Нині в районі Lone Pine споруджений військовий меморіал. В самій Австралії також існує чимало місць, названих на честь битви.

«Велика океанська дорога»

Найдовший загальнонаціональний меморіал пам'яті споруджений в австралійському штаті Вікторія – Велика океанська дорога. Дорога (офіційна назва – В100) завдовжки 243 км. проходить уздовж тихоокеанського узбережжя штату Вікторія: починається в місті Торкуей, а закінчується поблизу міста Аллансфорд.

Її спорудження почалося 19 вересня 1919 р., відразу після повернення з війни австралійських солдатів. Саме ці три тисячі чоловік будували її, працюючи по п'ять з половиною днів в тиждень, отримуючи за свою роботу 10 шилінгів і 6 пенсів за вісім годин, при цьому харчі коштували 10 шилінгів в тиждень. Ця дорога замислювалася як військовий меморіал жертвам Першої світової війни, і одночасно повинна була зв'язати віддалені населені пункти узбережжя, полегшити транспортування пилотеріалів і привернути увагу туристів [23].

Ідея спорудження Великої океанської дороги виникла наприкінці Першої світової війни, коли голова Ради державних доріг Вільям Калдер звернувся з проханням до Державної воєнної ради забезпечити кошти для солдатів, що повернулися з фронту, для роботи на дорогах у малонаселених районах південного узбережжя. Передбачалося, що дорога з'єднає ізольовані поселення на узбережжі та стане важливим транспортним сполученням для лісової промисловості та туристичної галузі.

Обстеження місця, де мала пролягти майбутня дорога, розпочалося в 1918 р. Того ж року була створена приватна компанія Great Ocean Road Trust під керівництвом Говарда Хічкока. Завдяки приватним пожертвам та запозиченням компанії вдалося зібрати суму у розмірі 81 тис. фунтів стерлінгів, а сам Г. Хічкок вніс 3 тис. фунтів стерлінгів. Передбачалося, що ці кошти будуть компенсовані за рахунок стягнення плати за проїзд, поки борг не буде ліквідований, а потім дорога буде передана державі.

Дорога мала будуватися із швидкістю 3 км. на місяць. При її будівництві практично не використовувалася будівельна техніка, більшість робіт виконувалася за допомогою кирок, лопат, вибухівки і візків. Декілька

робітників при проведенні робіт загинули, особливо складними були ділянки на урвистих скельних ділянках. Незважаючи на це в таборах будівельників були піаніно, грамофони, свіжі газети і журнали. У 1924 р. поблизу дороги на рифи сів пароплав «Казино», що перевозив 500 бочок пива і 120 питного спирту. Робітники-солдати «врятували» вантаж, однак роботи незаплановано зупинилися на два тижні.

Першу ділянку дороги було відкрито 18 березня 1922 р. Витрати на будівництво компенсувалися стягуванням плати за проїзд: 2 шилінги з автомобіля, 10 шилінгів з екіпажів, які тягли більше, ніж двоє коней. Грандіозне будівництво завершилось 26 листопада 1932 р., і майже відразу ж дорога отримала визнання як найбільший у світі військовий меморіал. Організатор і натхненник будівництва, Г. Хічкок, помер за три місяці до урочистого відкриття. Після того, як вартість дороги окупилася, 2 жовтня 1936 р. її було передано державі і проїзд по ній став безкоштовним [23].

У 1962 р. організація Tourist Development Authority визнала Велику океанську дорогу «наймальовничішою дорогою у світі» [24]. У 2004 р. уздовж дороги був відкритий піший маршрут завдовжки 104 км. У 2011 р. Велика океанська дорога була внесена до Реєстру національної австралійської спадщини [25].

У 2007 р. в честь 75-річного ювілею дороги на ній була встановлена скульптура її ініціатора і натхненника Г. Хічкока [26]. Тоді ж на ділянці біля Лорна спорудили скульптурну композицію «Копачі» (The Diggers) – пам'ятник в натуральну величину 3 тис. солдатам і морякам, які її збудували (автор – скульптор Джулі Сквайрс). Відкривав монумент федеральний міністр у справах ветеранів Брюс Біллсон [27].

* * *

Пам'ятники та меморіали відображають важливі цінності в суспільстві, які повинні бути задокументовані і збережені. На комеморацію цього аспекту культурної історії Австралії спрямована діяльність офіційних веб-сайтів історичної пам'яті. Так, Австралійський військовий меморіал підтримує цілу мережу інтернет-сайтів, на яких у вільному доступі розміщена будь-яка інформація, що стосується ролі австралійців у Першій світовій війні. У великих містах при військових меморіалах створені організації, які надають допомогу тим, хто хоче знайти інформацію про своїх предків або відвідати Галліполі.

На австралійському історичному та дослідницькому сайті Monument Australia ми нарахували 500 меморіалів, пам'ятників, монументів, та пам'ятних знаків, присвячених участі Австралії у Першій світовій війні [28].

Участь у війні справила визначальний вплив на історію Австралії і продовжує впливати на австралійське суспільство, оскільки й нині основна частина національної ідентичності будується на ідеалізованій концепції австралійського досвіду участі у війнах [29].

Перша світова війна традиційно сприймається в Австралії як безумовно трагічна, але, разом з тим, романтична епоха бойового хрещення нації. Щороку тисячі австралійців відвідують Галліполі і поля Фландрії, щоб зустріти світанок 25 квітня і віддати данину своїм предкам. Протягом останніх років паломництво до меморіальних пам'ятників Першої світової за межами континенту – у Туреччині та Європі набуло статусу ритуалу, якого з трепетом дотримуються все більше австралійців, незалежно від віку та соціального стану [30]. Меморіальні форми стають фрагментами сімейної історії та сімейної пам'яті, гарантуючи таким чином, що ніхто не буде забутий.

Отже, серед основних особливостей, властивих австралійській монументальній пам'яті про Першу світову війну, зазначимо передусім соціальну функцію пам'ятників як засіб переживання травм від людських жертв.

Пам'ятники і монументи Австралії нерозривно пов'язані з політикою національної ідентичності: матеріалізуючи пам'ять про мертвих, вони одночасно моделюють політичну, історичну, культурну ідентичність живих.

В австралійському контексті меморіали та військові пам'ятники сформували особливу післявоєнну і пост-травматичну частину візуальної пам'яті про перший австралійський глобальний військовий конфлікт. Пам'ятники і меморіали про Велику війну є важливою частиною візуальної історичної спадщини Австралії.

У сучасному житті Австралії монументи стають майданчиками дискусії про пам'ять, яка найчастіше проявляється у моменти національного торжества і глибокої національної скорботи.

Характерною особливістю австралійської меморіальної пам'яті є той факт, що смерть, з одного боку, втрачає індивідуальність, але, з іншого, парадоксальним чином одночасно і набуває її. Для більшості австралійських монументів смерть є загальною, вона не індивідуалізована.

Лише для незначної частини монументів характерні скульптурні фігури воїнів, при чому більшість з них зображена не в бойових позах. В таких пам'ятках ця тенденція відображає специфічну «самотійність» смерті – індивідуальна смерть інтерпретована в плані загальної самопожертви, а одинична фігура солдата уособлює тисячі його побратимів. Разом з тим, для кожної австралійської родини ця одинична фігура є конкретним втіленням образу його рідних.

Переважає більшість меморіальних пам'яток має в своїй основі чітко виражену функцію місця пам'яті, місця скорботи і вшанування, а вже потім антивоєнний смисл.

Перші меморіальні репрезентації історичної пам'яті реалізовувалися на локальному рівні, створювалися за ініціативи та на кошти місцевих спільнот. Початкові пам'ятники і пов'язані з ними спогади відігравали провідну роль в окресленні спільності знедолених, які переносили свою скорботу в колективний

пантеон загального страждання. Згодом вони забезпечили підґрунтя для загальнонаціональної дискусії пам'яті.

Репрезентація меморіальної політики пам'яті в Австралії в перші повоєнні роки істотно не відрізнялася від загальноєвропейських тенденцій, частково вона перебувала під впливом британських меморіальних практик. В перше повоєнне десятиліття меморіальні пам'ятники відігравали важливу роль у психологічному подоланні пережитих травм і гірких втрат.

Паралельно з локальними ініціативами шанування пам'яті жертв війни вже в перші повоєнні роки з'являються і державні проекти спорудження громадських пам'ятників масштабнішого і декларативнішого характеру.

В повоєнні десятиліття відбувається часткова зміна пам'яті та її репрезентації та вкладені в меморіальні споруди смисли в наступні десятиліття. Ці зміни відбувалися під впливом низки факторів: збільшення часового проміжку, зміна поколінь, накладення різних політичних поглядів на пам'ять про війну, розгортання нових військових дій в ХХ ст.

З часом меморіали виступають в ролі просторового і символічного контексту для політичних та ідеологічних нашарувань, опорних точок в єдиній колективній пам'яті, трансформуючись в загальний культурний ресурс, до якого будуть повертатися наступні покоління і який будуть заново усвідомлювати.

Попри те, що для австралійської монументальної стилістики пам'яті про Першу світову війну характерна надзвичайна різноманітність, все ж таки головним її елементом є кенотаф, який найчіткіше і виразніше підкреслює «трансцендентну єдність нації». Безіменні кенотафи відображають цілісну тенденцію монументального спогаду про всіх загиблих на війні. Їх ключовим елементом є ідея про людські жертви, про безліч втрачених людських доль.

Створення меморіальних кенотафів та пам'ятників невідомому солдату давало можливість безіменним мертвим не залишатись виключеними зі спогадів і одночасно – за допомогою ритуального поховання – конструювати символ, який охоплював всіх загиблих.

Нині меморіальні ритуали та ініціативи на місцях пам'яті є елементом цілеспрямованої державної політики.

Австралійський досвід збереження історичної пам'яті в монументальній практиці має принципове значення для вітчизняної теорії і практики націєбудування.

Список використаних джерел та літератури

1. Cenotaph. New South Wales State Heritage Register. Office of Environment and Heritage. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.environment.nsw.gov.au/heritageapp/ViewHeritageItemDetails.aspx?ID=5060966>
2. Inglis K. Sacred places: war memorials in the Australian landscape. – Carlton, Victoria: Miegunyah Press, 1999. – 522 p.
3. Inglis K.S. Entombing Unknown Soldiers: from London and Paris to Baghdad // History and Memory. – 1993. – Vol. 5. – № 2. – P. 7-31.

4. Franki G. The sailor on the Sydney Cenotaph // *Sabretache: the journal of the Military Collectors Society of Australia*. – 2000. – Vol. XLI. – № 1. – P. 30-35.
5. Tranter R. Bertram Mackennal: a career. – Cremorne, NSW: Robin Tranter, 2004. – 177 p.
6. Cenotaph. Bronze figures unveiled. Impressive ceremony // *The Sydney Morning Herald*. – February 22, 1929. – P. 12; 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.smh.com.au/national/nsw/from-the-archives-the-official-unveiling-of-the-sydney-cenotaph-20190219-p50yu4.html>
7. Australia's favourite hero // ANZAK. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.anzacs.net/Simpson.htm>
8. John Simpson Kirkpatrick // ANZAK house. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.anzachouse.com/john_simpson_kirkpatrick-overall.html
9. Buley E.C. Glorious deeds of Australasians in the Great War. – London: Andrew Melrose, 1916. – 431 p.
10. Cochrane P. Simpson and the Donkey: the making of a legend. – Burwood: Melbourne University Press, 1992. – 296 p.
11. Lack J. Buley Ernest Charles (1869-1933) // *Australian Dictionary of Biography. Supplementary Volume*. MUP, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adb.anu.edu.au/biography/buley-ernest-charles-12825>
12. Graham W. The donkey vote: a VC for Simpson – the case against (Does John Simpson Kirkpatrick deserve a Victoria Cross?) // *Sabretache: the journal of the Military Collectors Society of Australia*. – 2006. – Vol. 47. – № 4. – P. 25-37.
13. Defence Honours and Awards // Australian Government. Department of Defence. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.defence.gov.au/medals/>
14. Curran T. Across the bar: the story of Simpson, the man with the donkey: Australia and Tyneside's great military hero. – Yeronga: Ogmios Publications, 1994. – 395 p.
15. Victoria Cross for Australia // Australian Government. Department of Defence. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.defence.gov.au/medals/Hon-Decs/Gall-Dist/Victoria-Cross.asp>
16. Mount Clarence & Memorial // Rainbow Coast. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rainbowcoast.com.au/areas/albany/mountclarence.htm>
17. Arch of Victory // Monument Australia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monumentaustralia.org.au/themes/conflict/multiple/display/30181-arch-of-victory>
18. Wright T. Broken from the inside: how four devastating years are still shaping us // *The Sydney Morning Herald*. – November 9, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.smh.com.au/national/broken-from-the-inside-how-four-devastating-years-are-still-shaping-us-20181105-p50e2s.html>
19. The Prince of Wales visit to Ballarat // *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*. – June 3, 1920. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trove.nla.gov.au/newspaper/page/15199808>
20. The Australian Ex-Prisoners of War Memorial. Official website. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.powmemorialballarat.com.au/>
21. Hobart War Memorial (Cenotaph) // ANZAC Day Commemoration Committee. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://anzacday.org.au/hobart-war-memorial-cenotaph>
22. The Villers-Bretonneux Memorial, France // *The Great War. 1914-1918*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greatwar.co.uk/somme/memorial-villers-bretonneux.htm>
23. The Great Ocean Road. The Complete Guide. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.greatoceanroadaccommodation.directory/great-ocean-road/>
24. Great Ocean Road in World class // *The Age*. – August 15, 1962. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.google.com.au/newspapers?id=Xl8RAAAAIBAJ&sjid=jYDAAAIAIAJ&pg=4214,2226082&dq=great+ocean+road&hl=en>

25. Johnston M. Great Ocean Road added to Australia's national heritage list // Herald Sun. – April 7, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.heraldsun.com.au/archive/news/great-ocean-road-added-to-australias-national-heritage-list/news-story/0c459037912f3382013471c39764c099>
26. Rood D. Road's still great, 75 years on // The Age. – April 10, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theage.com.au/national/roads-still-great-75-years-on-20070410-ge4mi6.html>
27. Davis M. Hard road to honouring Diggers // The Australian. – April 14, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theaustralian.com.au/news/nation/hard-road-to-honouring-diggers/story-e6frg6nf-111113340576>
28. World War One. Monument Australia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monumentaustralia.org.au/themes/conflict/ww1>
29. Grey J. A military history of Australia. – Melbourne, Victoria: Cambridge University Press, 2008. – 350 p.
30. Scates B. Return to Gallipoli: walking the battlefields of the Great War. – Cambridge University Press, 2006. – 298 p.

References

1. Cenotaph. New South Wales State Heritage Register. [Online]. *Office of Environment and Heritage*. Available from: <https://www.environment.nsw.gov.au/heritageapp/ViewHeritageItemDetails.aspx?ID=5060966> [Accessed: 29th July 2020]. [In English].
2. Inglis, K. (1999). *Sacred places: war memorials in the Australian landscape*. Carlton, Victoria: Miegunyah Press. [In English].
3. Inglis, K.S. (1993). Entombing Unknown Soldiers: from London and Paris to Baghdad. *History and Memory*, 5, (2), pp. 7-31. [In English].
4. Franki, G. (2000). The sailor on the Sydney Cenotaph. *Sabretache: the journal of the Military Collectors Society of Australia*, XLI, (1), pp. 30-35. [In English].
5. Tranter, R. (2004). *Bertram Mackennal: a career*. Cremorne, NSW: Robin Tranter. [In English].
6. The Cenotaph. Bronze figures unveiled. Impressive ceremony. (1929, February 22). [Online]. *The Sydney Morning Herald*. Available from: <https://www.smh.com.au/national/nsw/from-the-archives-the-official-unveiling-of-the-sydney-cenotaph-20190219-p50yu4.html> [Accessed: 26th July 2020]. [In English].
7. Australia's favourite hero. [Online]. *ANZAK*. Available from: <http://www.anzacs.net/Simpson.htm> [Accessed: 27th July 2020]. [In English].
8. John Simpson Kirkpatrick. [Online]. *ANZAK house*. Available from: http://www.anzachouse.com/john_simpson_kirkpatrick-overall.html [Accessed: 28th July 2020]. [In English].
9. Buley, E. (1916). *Glorious deeds of Australasians in the Great War*. London: Andrew Melrose. [In English].
10. Cochrane, P. (1992). *Simpson and the Donkey: the making of a legend*. Burwood: Melbourne University Press. [In English].
11. Lack, J. (2005). Buley Ernest Charles (1869-1933). [Online]. *Australian Dictionary of Biography*, Supplementary Volume. Available from: <http://adb.anu.edu.au/biography/buley-ernest-charles-12825> [Accessed: 11th July 2020]. [In English].
12. Graham, W. (2006). The donkey vote: a VC for Simpson – the case against (Does John Simpson Kirkpatrick deserve a Victoria Cross?). *Sabretache: the journal of the Military Collectors Society of Australia*, 47, (4), pp. 25-37.
13. Defence Honours and Awards. [Online]. *Australian Government. Department of Defence*. Available from: <https://www.defence.gov.au/medals/> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
14. Curran, T. (1994). *Across the bar: the story of Simpson, the man with the donkey: Australia and Tyneside's great military hero*. Yeronga: Ogmios Publications. [In English].

15. Victoria Cross for Australia. [Online]. *Australian Government. Department of Defence*. Available from: <https://www.defence.gov.au/medals/Hon-Decs/Gall-Dist/Victoria-Cross.asp> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
16. Mount Clarence & Memorial. [Online]. *Rainbow Coast*. Available from: <https://www.rainbowcoast.com.au/areas/albany/mountclarence.htm> [Accessed: 14th March 2020]. [In English].
17. Arch of Victory. [Online]. *Monument Australia*. Available from: <http://monumentaaustralia.org.au/themes/conflict/multiple/display/30181-arch-of-victory> [Accessed: 19th March 2020]. [In English].
18. Wright, T. (2018, November 9). Broken from the inside: how four devastating years are still shaping us. [Online]. *The Sydney Morning Herald*. Available from: <https://www.smh.com.au/national/broken-from-the-inside-how-four-devastating-years-are-still-shaping-us-20181105-p50e2s.html> [Accessed: 4th May 2020]. [In English].
19. The Prince of Wales visit to Ballarat. (1920, June 3). [Online]. *Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate*. Available from: <https://trove.nla.gov.au/newspaper/page/15199808> [Accessed: 4th May 2020]. [In English].
20. The Australian Ex-Prisoners of War Memorial. [Online]. Available from: <http://www.powmemorialballarat.com.au/> [Accessed: 28th June 2020]. [In English].
21. Hobart War Memorial (Cenotaph). [Online]. *ANZAC Day Commemoration Committee*. Available from: <https://anzacday.org.au/hobart-war-memorial-cenotaph> [Accessed: 4th June 2020]. [In English].
22. The Villers-Bretonneux Memorial, France. [Online]. *The Great War. 1914-1918*. Available from: <http://www.greatwar.co.uk/somme/memorial-villers-bretonneux.htm> [Accessed: 21th June 2020]. [In English].
23. The Great Ocean Road. [Online]. *The Complete Guide*. Available from: <https://www.greatoceanroadaccommodation.directory/great-ocean-road/> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
24. Great Ocean Road in World class. (1962, August 15). [Online]. *The Age*. Available from: <https://news.google.com.au/newspapers?id=XI8RAAAAIIBAJ&sjid=jYDAAAIAIBAJ&pg=4214,2226082&dq=great+ocean+road&hl=en> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
25. Johnston, M. (2011, April 7). Great Ocean Road added to Australia's national heritage list. [Online]. *Herald Sun*. Available from: <https://www.heraldsun.com.au/archive/news/great-ocean-road-added-to-australias-national-heritage-list/news-story/0c459037912f3382013471c39764c099> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
26. Rood, D. (2007, April 10). Road's still great, 75 years on. [Online]. *The Age*. Available from: <https://www.theage.com.au/national/roads-still-great-75-years-on-20070410-ge4mi6.html> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
27. Davis, M. (2007, April 14). Hard road to honouring Diggers. [Online]. *The Australian*. Available from: <http://www.theaustralian.com.au/news/nation/hard-road-to-honouring-diggers/story-e6frg6nf-1111113340576> [Accessed: 7th May 2020]. [In English].
28. World War One. [Online]. *Monument Australia*. Available from: <http://monumentaaustralia.org.au/themes/conflict/ww1> [Accessed: 16th March 2020]. [In English].
29. Grey, J. (2008). *A military history of Australia*. Melbourne, Victoria: Cambridge University Press. [In English].
30. Scates, B. (2006). *Return to Gallipoli: walking the battlefields of the Great War*. [In English].

Зернецкая О.В., Мирончук Е.А. Историческая память и практики монументальной коммеморации Первой мировой войны в Австралии (Часть 2).

Исследовательское внимание авторов сосредоточено на специфике австралийских мемориальных практик, посвященных Первой мировой войне. Обосновано положение о том,

что в австралийском контексте мемориалы и военные памятники сформировали особую послевоенную и пост-травматическую часть визуальной памяти о первом австралийском глобальном военном конфликте.

Выясняются особенности австралийской мемориальной концепции, отмечается социальная функция памятников и их важная роль в психологическом преодолении пережитых травм и горьких потерь. Анализируются разноплановые аспекты визуализации монументальной памяти о Первой мировой войне в Австралии. Доказано, что памятники и мемориалы являются важной частью визуального исторического наследия Австралии.

Сделан вывод о том, что в каждом австралийском штате разработана собственная концепция мемориальной памяти, воплощенная в различных по типу и характеру монументах. Детально проанализированы основные из них: Храм памяти в Мельбурне (1928-1934); Австралийский военный мемориал в Канберре (1941); Кенотаф (1927-1929) и Мемориал АНЗАК в Сиднее (1934); Мемориал Пустынного конного корпуса в Западной Австралии (1932); памятные мемориалы штата Виктория: Аллея чести и Арка победы в Балларате (1917-1919), Мемориал бывшим австралийским военнопленным (2004), самый длинный общенациональный мемориал памяти – Великая океанская дорога (1919-1932); военный мемориал Хобарта в австралийском штате Тасмания (1925), а также Мемориал в честь франко-австралийского военного сотрудничества во время Первой мировой войны в Виллер-Бретонне во Франции (1938).

Авторы демонстрируют неразрывную связь коммеморативных практик Австралии с политикой национальной идентичности, исследуют тенденции создания и развития мемориальных практик. Отмечено, что подавляющее большинство мемориальных памятников имеет в своей основе четко выраженную функцию места памяти, места скорби и поминовения. Выяснено, что репрезентация мемориальной политики памяти Австралии в первые послевоенные годы реализовывалась сначала на локальном уровне и частично находилась под влиянием британских мемориальных практик, трансформируясь со временем в общенациональный культурный ресурс.

Ключевые слова: историческая память, памятники, Первая мировая война, Австралия, коммеморативные практики.

Zernetska O., Myronchuk O. Historical Memory and Practices of Monumental Commemoration of World War I in Australia (Part 2).

The authors' research attention is focused on the specifics of the Australian memorial practices dedicated to the World War I. The statement is substantiated that in the Australian context memorials and military monuments formed a special post-war and post-traumatic part of the visual memory of the first Australian global military conflict.

The features of the Australian memorial concept are clarified, the social function of the monuments and their important role in the psychological overcoming of the trauma and bitter losses experienced are noted. The multifaceted aspects of visualization of the monumental memory of the World War I in Australia are analyzed. Monuments and memorials are an important part of Australia's visual heritage.

It is concluded that each Australian State has developed its own concept of memory, embodied in various types and nature of monuments. The main ones are analyzed in detail: Shrine of Remembrance in Melbourne (1928–1934); Australian War Memorial in Canberra (1941); Sydney Cenotaph (1927-1929) and Anzac Memorial in Sydney (1934); Desert Mounted Corps Memorial in Western Australia (1932); Victoria Memorials: Avenue of Honour and Victory Arch in Ballarat (1917-1919), Australian Ex-Prisoners of War Memorial (2004), Great Ocean Road – the longest nationwide memorial (1919-1932); Hobart War Memorial in the Australian State of Tasmania (1925), as well as Villers-Bretonneux Australian National Memorial in France dedicated to French-Australian cooperation during the World War I (1938).

The authors demonstrate an inseparable connection between the commemorative practices of Australia and the politics of national identity, explore the trends in the creation and development of memorial practices. It is noted that the overwhelming majority of memorial sites are based on the clearly expressed function of a place of memory, a place of mourning and commemoration. It was found that the representation of the memorial policy of the memory of Australia in the first post-war years was implemented at the beginning at the local level and was partially influenced by British memorial practices, transforming over time into a nationwide cultural resource.

Keywords: *historical memory, monuments, World War I, Australia, commemorative practices.*